Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

SLIJEPI KONJ

Branko Ćopić

Gazdinske kuće u našem kraju bile su čuvene po svojim njivama, po šumi i stoci. Znale su se gazdinske oranice, gajevi, konji i volovi. Svak je umio nabrojati šta jedna ugledna kuća ima i šta se u selu računa njezino.

Manje se znalo o drugom, nevidljivom dijelu nečijeg bogatstva. Bio je to posjed u dukatima, novac u banci i pomoć od rođaka iz Amerike. O tome se samo nagađalo s razumljivim preuveličavanjem, zavisno od mašte i pameti pripovjedača.

I još je nešto bilo po čemu su se pojedine gazdinske kuće znale i pamtile, jedan dodatak uz bogatstvo bez koga se, kanda, ipak nije moglo. To je čitavoj kući davalo izuzetan pečat, kao što usamljeno drvo ili siv kamenit hrbat ostaju trajna biljega po kojoj ćemo zapamtiti kakav brijeg ili golu brdsku kosu.

Bilo je, na primjer, kuća koje su u porodici imale nekog budalaša znanog svakom djetetu u selu, pa je, vremenom, taj bezazleni benaš postajao poznatiji i od same svoje kuće i čitavog njenog bogatstva. Svak se utrkivao da ga vikne, pozdravi ili počasti. U nečiju dobrostojeću kuću, opet, dolutao bi odnekud iz svijeta, obično iz Like, kakav daleki rođak, samac, bez familije, pa bi se pribio uz ognjište, riješen da tu proboravi do suđena časa. Jedan gazda ispod šume, srećnik, imao je, još od prvog rata, nekog daljnjeg ujaka, ili će biti tetak, koji je imao priličnu penzijicu kao bivši austrougarski feldvebel. Od toga se čitava kuća solila i duvanila, a đedo penzioner dobijao je svakog jutra čašu rakije i čitav dan provodio u blaženom beutu, i ne znajući u kojoj carevini živi ni čiji krušac jede. Da bi ga duže podržali u životu, đedu su, potut panja, pažljivo čistili peruškom bojeći se da se, jednom, od starosti ne raspe u prah.

I naša kuća uvijek je imala poneku znamenitost. Tek bi jedne nestalo, a već preko noći bi je zamijenila neka druga. Najstarija koju pamtim iz djetinjstva bio je jedan stari slijepi konj.

Posljednje godine prvog svjetskog rata otjeran je u vojnu komoru naš dorat, jedan od najstarijih konja u čitavom kraju. To je već bio jasan znak da je država pada na najniže grane.

— E, moj dorate, dok je spalo na to da ti kola izvlačiš iz blata, ne valja nam rabota — uzdisao je djed Rade, opraštajući se od konja suznih očiju kao da ispraća na front nekog od svojih ukućana.

Već pod samu zimu, jednog suvog dana punog oštre golomrazice, pojavi se dorat u našem dvorištu. Doveo ga komordžija bez ruke, neki seljak s okolnih brda, koji je, također, imao konjsko ime — Zekan.

— Svakojako se napatismo uz put, i gladni i žedni — pričao je dugački Zekan kao da se radi o dvojici ljudi. — Ne da niko pod krov, boje se da nijesmo kakvi lopovi. Ja ponekad od muke i zapjevam, a dorat ćuti, nije ti on od toga posla.

Na kraju Zekan priznade još nešto što je čitavu kuću ožalostilo: dorat je u ratu oslijepio. Kad se to desilo, konjovodac nije umio da kaže. To su drugi prije njega primijetili i skrenuli mu pažnju.

— Pa šta ćemo sad? — ote se nekom od ukućana.

Djed je tužno zurio u ispošćena konja i najzad neveselo zaključi:

— Neka ga, ovo je njegova kuća.

Tih nedjelja i mjeseci prolazila je drumom kraj naše kuće čitava varica raznoraznog svijeta. Plutali su neznano kud naplavci i krhotine razbijenog ratnog broda Austrije. Svak je tražio mirno mjesto da se skrasi pod blagotvornim suncem, koje je još jedino ostalo neizmijenjeno i svačije.

Nije ga bilo koji je prošao danju pred starčevim očima, a da ga djed nije ispratio pogledom sve do okuke, gdje bi neznanac uronio u sjenku zgusnute zove. Kud ode, grešnik, i hoće li taj, napokon, pronaći miran konak i kakvog, svog, benastog Radu Ćopića, koji će ga primiti pod svoje?

I uvijek bi, tom prilikom, pogledao svog starog konja, mučenika, koga mu je sama sudbina poslala da se preko njega koliko-toliko iskupi i oduži za sve muke i nevolje koje je rat sručio na ovaj kukavni svijet. Svak je za to kriv, pa i stari Rade, svakom pripada njegov dio ispaštanja, i to svoje valja stoički podnositi i durati.

— Ama, ljudi, šta će nam stara kljusina, ko će to džabe hraniti? — bunio se moj stric Nidžo, a djed ga je samo sažaljivo gledao kao nedoraslo i nerazumno stvorenje, i pitao:

— Kako džabe? A ko pobi i osakati toliki božji svijet? Valja za to plaćati.

— Ma ko plaćati? Zar sam ja za to kriv, a?

— I ti i ja, moj sinko. Rat je sramota i greota za svakog živog božjeg stvora. Izjedali smo se i klali kao bijesni psi.

— Pa jeste, bilo je i toga — priznavao je stric i tonuo u neveselo ćutanje.

Da i njemu nađe neki posao i pravo mjesto u kući, djed je svake nedjelje, kad je naš dan za meljavu, opremao svog dorata i tovario ga vrećama sa žitom. Lagano, nogu za nogu, prebirali su uskim puteljkom preko njiva u pravcu malog poredovničkog mlina na potoku. Odmicali su krotko i smireno, kao na svečanost sa koje se, možda, ni vratiti neće.

— Odoše starci — gunđao je za njima moj stric s lakom sjenkom tuge i praštanja za svu njihovu suvišnost na ovome surovom svijetu.

Kad sljedeće jeseni, kao i obično, samardžija Petrak stiže na našu slavu, Miholjdan, on i djed prosto se pomamiše oko slijepog konja. Više su se bavili njime nego, bože me prosti, samim svetim Kirijakom Mihailom. Da čudo bude još veće, dozvaše s brda i onoga komordžiju Zekana, doratovog spasioca, pa njih trojica, uveče, ostaviše slavsku sofru i ostale goste i preseliše se u štalu, kod konja. Tamo su, pijući, naizmjenice pjevali, plakali i ljubili dorata, sve dok tako i ne pospaše u sijenu pod jaslama. Neki se naši gosti zbog toga, naknadno, čak i uvrijediše.

Toliki kumovi, prijatelji i dostovi, a stari Rade otišao da s paripom slavu slavi i čaše ispija. Preči je njemu dorat nego mi svi.

Malo-pomalo, pa naš slijepi konj postade poznat čak i u široj okolini, dalje od sela. Videći gomilu dječurlije, na pašnjaku pored potoka, kako se uče jahati na mirnom krupnom konju, prolaznik se odmah dosjećao da će to biti onaj slijepi Ćopića konj koga su, priča se, dovodili čak i na slavu, među goste.

— Ne da ga stari Rade, a davno bi njemu Cigani smrsili konce — čulo se, uz put, od ljudi, pa bi se istom neko požalio:

— Eto, a mene rođena djeca hoće da proćeraju iz kuće, tako ti je to.

U ljeto, jedne čiste ivanjdanske večeri, našeg konja nestade s obližnjeg pašnjaka podno same naše kuće. U početku se niko naročito ne zabrinu zbog toga, naći će se negdje u komšiluku, valjda su ga dječurlija u igri odvela.

Kad već i ponoć minu, a od dorata ni traga, djed se poče vrpoljiti u svom krevetu i zorom ustade da ga sam traži. Osvitalo je neko goropadno i ljuto jutro s teškom rosom, pa starac krenu bos da ne bi raskvasio opanke oputnjaše. Pretražio je tako sve zavučene okuke, tukove i gušćake oko potoka, ispod gajeva i podno velike šume Lisine, ali od konja ni traga. Vratio se tek pred ručak, loman i uveo, a već istog dana pade u postelju i poče da kašlje.

— Eto ti sad tvoga dorata — gunđao je stric Nidžo trudeći se da je što manje starcu pred očima.

— Bogami, ništa drugo nego ga ovaj tvoj lopov prodao Ciganima, neki dan su ovuda prolazili – dosjećao se djedov rođak Sava, sjedeći uz starčev jastuk. — Znam ja Nidžu.

Zađe tako djed i u zimu, a iz kreveta se ne diže. Najčešće nema s kim ni da razgovara, pa mene privlači uza se. Dok napolju purnjavi mećava, a ja pišem svoje zadatke, starac ćuti usturen na jastuke, pa ti se istom iznenada oglasi okrećući lice prozoru:

— Baja, čuje li se to rzanje?

Sad se i ja prenem i osluškujem. Negdje u blizini grebe po krovu gola grana, čuju se i vrapci, a u niziji, dolinom rječice Japre, putuje razliven ujednačen huk najavljujući još jaču mećavu.

— Čuješ li, dušo?

— Čujem — šapućem ja zamišljajući nekakvo ogromno čudovište bez lica kako plovi niz dolinu u tamnom ogrtaču od oblaka i tuge.

— Eh, grehote! — istom se otme djedu i on okreće lice zidu, a ja ostajem još više sam, prepušten mećavi, koja neumorno zasipa sve pod sobom.

Tako, te iste zime, djed se neopazice i ugasio. Bio sam toga dana u školi, a kad sam se vratio, zatekao sam izgaženo dvorište puno ljudi i razbacana triješća. Djed je, izdužen i svečan, ležao nasred velike sobe i kao da je u tišini, pod žutom svijećom, još uvijek nešto napeto osluškivao. Samo sam ja jedini znao šta on to čeka i što bi ga moglo probuditi.

Objavljeno uz dozvolu Zadužbine Branka Ćopića

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.